

A gyermekek országa.

(Egyházi beszéd.)

Alapige: Mt. XIX. 13-14-15. Mt. 1-2-3.

Szeretem a gyermekeket . . . nagyon szeretem őket. Sokszor úgy érzem, hogy oda tudnám adni az életemet is értük. Valami titokzatos erő ellenállhatatlanul vonz közéjük. És ha elgondolom, hogy a gyermeklélekben mennyi szent öröm, mennyi tisztaság, milyen sok nemesség . . . mennyi jóság fér el . . . mennyi szelidség, milyen sok imádság és mennyi reménység s mily csodálatos szépségek és mekkora hit . . . ilyenkor mindig szomorúság fog el és nagyon fáj a tudat, hogy én már nem vagyok olyan, mint ők és aligha lehetek olyan, mint ők . . . A kis gyermekek! Óh! . . . mi, akik a földi élet fokozatai szerint már nagyok lettünk s valamilyen formában többé-kevésbé a gyermekek nevelésével foglalkozunk . . . mennyivel mögöttük maradtunk az égi erényekben . . .

— Égető melegen tűzött le a nap az égről . . . S forró hőség nehezedett a földre július végén . . . Elmenekült a városból mindenki, aki csak tehetett . . . tengerpartokra, fürdőhelyekre, hűvös hegyek közé. Mert a földnek és az embernek nehéz az Ég melegsége, ha nagyon forró az . . . Mintha csak azt jelképezné ez a hőségtől való menekülés, hogy az ember már nem bírja el azt a meleg, tiszta, égető szeretetet sem, amely tisztán, minden megtörés nélkül merőlegesen tűz le az égről s melynek elemei: a hűség, az alázatosság, a szelidség, az engedelmesség, a szerénység, a jóság és az imádság. Mint sok itthonmaradt testvérem, ezekben a meleg nyári napokban a városliget árnyékos, zöld fái közé mentem én is. Komoly életgondok töltötték meg a lelkemet s nehéz miértek csatáztak benne s úgy elmerültem a töprengéseimben, mintha a képzeletem messze járt volna valahol idegen, ismeretlen országokon, világokon túl, ahol csendesebb az élet és ahol az emberek szíve olyan meleg, mint itt a napsugár . . . Iránytalan bolyongással, ahogy egy napos térségre érkeztem, valami különös zsibongás ébresz-

tett fel gondolataimból: édes nevetések, hangos kiabálások, szépen csengő gyermekhangok . . . Ott a nagy hőségben vidám arcú gyermekek játszadoztak . . . Különös megilletődés fogott el. Leültem egy padra és elnéztem őket . . . Milyen szép a gyermek élete? Talán csak most látták először egymást? Talán nem is fognak soha többé találkozni e földi életben . . . Vagy talán egyszer, majd, amikor ők is nagyok lesznek, úgy állnak szembe egymással, mint ellenségek . . . Lehet, hogy egyikük nagyon gazdag szülők gyermeke és lehet, hogy a másiknak édes apja azon gyötrődik, hogy holnap már nem lesz egy falat kenyere, amit a gyermekének adjon . . . Az egyiket otthon csak németül beszéltetik . . . a másikat angolra taníttatják . . . a harmadikat franciára . . . s ime! . . mégis itt most együttesen hogy megértik egymást? . . Semmi válaszfal nincs közöttük . . . Egyformák mind: gyermekek . . . Szeretik egymást, mintha születésük óta mindig együtt lettek volna. És akkor elővettem a Bibliámat és olvastam belőle: „Ilyeneké az Istennek országa . . . ha meg nem tértek és olyanok nem lesztek, mint a kisgyermekek, semmiképpen nem mentek be a Mennyek országába . . .” S akkor megéreztem a Jézus lelkét. Megéreztem az ő üzenetét, melyet a gyermekek által küldött hozzám . . . S egyszerre mintha megvilágosodott volna előttem a mi életünknek minden rejtelve, titokzatossága . . .

— Ime, az örök rejtély!

Kétezer éves már nemsokára a kereszténység. Életöltővel mérve: idős. Kétezer esztendeje hát, hogy a hegyen elhangzott a Boldogság himnusza a Jézus ajkáról! . . S azóta? . . . Mennyi boldogtalan élet keεerve, könnye, panasza és jajkiáltása szakadt bele a levegőbe? . . . Ha egyszer mind fölfogná a rádió ezeket a siró hullámokat és rávetitené a lelkünkre: mi szörnyet halnánk tőle . . . Jézus lefektette a Mennyország alapját — nem elérhetetlen magasságokba — csak a kis gyermekszívekbe s mennyi prédikációt reámondtak azóta a keresztény papok az Istenországról . . . ha azt leírva összegyűjthetnők, a megszámlálása 100000 munkanélküli embernek ki tudhatná mily sokáig biztosítaná megélhetést . . . És az Istenországa elveszett . . . Maradt a mi boldogtalanságunk . . . És talán marad egy-egy prédikáció is — legalább írásban, rövid ideig . . . Legyünk csak őszinték Testvéreim és ismerjük el, hogy így van. Hiszen, ha föl is száradt már a földről az a sok kiömlött vér — amelyért mégis csak legelsősorban a 2000 éves kereszténység a felelős — de a párája még ezután éri el az eget. Különben megmondotta Jézus: a gyermekeké az Istenországa! . . . Nekünk pedig még a gyermekjátékainkat is összetörte az élet . . .

Vajjon nem tévedett-e a Mester, amikor a küzdő embert így megfosztotta a világon a legnagyobb gazdagságtól: az Istenországtól?

Legyen felelet e kérdésre a gyermek szíve, lelke, élete!

Mondjátok el ti édesanyák: láttatok-e már itt a földön nagyobb, fenségesebb, tisztább és csodálatosabb dolgot, mint a még beszélni sem tudó kis gyermeketek szíve! . . . A gyermek, ha könnyezni lát valakit, sir ő is . . . pedig nem is ismeri a könnyek okát . . . Ha rámosolyogtok, nevet ő is . . . Ha haragosan néztek reá, arca elkomorul . . . Milyen hűséges a gyermek? . . . Hogy ragaszkodik hozzánk? . . . És milyen hamar kész a segítségre — még ott is, ahol kevés az ereje ahhoz, hogy segíthessen. Ezért egy ártatlan gyermekszív nagyobb és fenségesebb, mint a nagy emberek palotái . . . nagyobb a nemzek országainál . . . és a világrészeknél is . . . mert a palotákban, az országokban és a földön sehol, csak a gyermekszívben fér el a Mennyország . . . Igen! . . . Ott, ahol békesség van, ahol még nem földiesedtek el az égi erények, ahol ártatlanok az örömök és önzetlen a nemesség . . . ahol szent a jóság és tiszta a szelidség . . . ahol az imádság őszinte szívek vallomása és nem képmutatás . . . és ahol a szeretet végtelen, mert mindent hiszen, mindent remél, mindent eltűr és örökké megbocsát . . . Csak a gyermek tud igazán szeretni! Kisdédóvodákban még sohasem szüntették be az előadásokat üldözések, verekedések miatt . . . mert a gyermekek szeretik egymásban szent közösségüket: testvérségüket. Csak a gyermek tud igazán hinni. Csak a gyermek tud igazán örvendeni és sirni, imádkozni és reménykedni . . . A gyermek szíve, lelke, élete: Istenországának a földje. Szent föld ez, melyet viharok csapkodnak, emésztenek! a mi felnőtt, nagy emberségünk kegyetlen, vad viharjai, küzdelmes életünk szomorú történései . . . Ilyen szívet, ilyen lelket és ilyen életet akar a jó Isten az ő nagy, ember-gyermekeitől is!

Tudom! Látszat szerint az élet ellenem bizonyít. Mert azt mondják, hogy az, maga a fejlődés, ahogy a bölcső mellől elindultunk — suhan az idő felettünk — és a gyermekekből ifjak, emberek, öregek lesznek. Pedig a fejlődés csak célja lehet Isten legnemesebb teremtményének. S ahogy ez úton végigmegyünk, lassanként elveszítjük minden gyermek-jellegünket. Megváltozik a hitünk, a reményünk . . . Más lesz a jóság szívünkben, mások a szépségek. A szeretetünk és az örömeink is mások lesznek . . . S mások az imádságaink is — ha ugyan egyáltalán lesznek. Megváltozik még a szívünk dobbanása is. S ez egészen bizonyosan így van. De mindennél bizonyosabb az, hogy ha az elfogulatlan ítélet mérlegére tesszük a kisgyermek és a felnőttek szívét, lelkét és életét, a mérleg hatalmas lendülettel csap át a gyermekek felé és mi nagyok — súlyosabbak — elszomorítóan könnyebbeknek találhatunk. Mert a mi hitünk, majdnem csak hitetlenség, reményünk fáradt . . . és a mi jóságunk nem jóság, a szeretetünk is majdnem gyűlölség . . . örömeink

nem örömek és a szívünk dobbanása sokszor föllázadás az isteni Gondviselés ellen. Hiszen mi szívet tépő fásultsággal tudunk elmenni a könnyek és a jajkiáltások mellett . . . Bizony, csak látszat a mi emberi nagyságunk a gyermek lelke, szíve, élete mellett. Ezért aztán amíg mi küzdünk, beszédek mondunk, sirunk és ünnepeünk a mi földi országainkért . . . a gyermekeké a Mennyeknek országa! Igen! A gyermek-lelkeké, az el nem földiesedett égi erényeké . . . Ha egyszer ezért az országért indulnánk küzdelembé! Ha egyszer ezért az országért kevesebbet beszélünk és többet tennénk! Ha egyszer ezért az országért kezdenénk sirni, de igazán szívből! Ha egyszer ezért az országért tudnánk ünnepelni, de igazán lélekből! . . . Óh, akkor jobban megáldana itt a földi országunkban is a jó Isten . . . a mi Istenünk . . . Bizony mondom: ezért az áldásért érdemes volna midörökké gyermek lenni! Ilyen áldásra várón szeretném látni én az én népemet! Ott szeretném látni a gyermekek országáért folytatott küzdelemben a legelső sorban. Óh, ha a szívem elég forró lenne ahhoz, hogy sötét életünkben — bűnös küzdelmeinkben — erre a harcra csak egy őrtízet gyújthatnék vele! . . .

És a többi bizonyosság is, ami ellene akarna mondani a Jézus ítéletének . . . mind csak a látszat bizonyosságai. Ime! Nagy emberi életünk könyörtelen tanuskódásainak igazolására élő valóságul állíthatja oda bárki a tudomány, a művészet, a technika csodás alkotásait . . . a 2000 éves, hatalmas keresztény kulturánkat. De legyünk csak őszinték: Mit ér a mi Eget ostromló minden alkotásunk, ha nem elég fejlett a tudományunk ahhoz, hogy megszámláljuk a kenyértelen, munkátlan, rongyos ruhában szenvedő, éhező, nyomorgó emberek létszámát . . . és nem tudunk még falat kenyereket se, filléreket se előszámolni a megmentésükre. Én pedig láttam már, hogy a kis gyermek megosztotta játszótársával a darab kenyerét. Vagy: közvetítte-e már a rádió két ellenséges tábor lövészárkaiból, vagy vezérkari asztalairól egymásnak a kibékülő szeretetnek, a megbocsátó jószágnak bár egyetlen sóhajtását?! . . . Vagy: vitt-e már repülőgép nyomoruságai miatt öngyilkosságra készülő embernek bár ígéretet, a segítség ígéretét? . . . Bizony mondom néktek: a könyörülő samaritánus gyorsabban járt egykor, mint mi minden csodás művészetünkkel, tudományunkkal, vagy csodás járműveinkkel . . . Pedig úgy e 2000 év óta ebben a hatalmas műveltségében, csodás vívmányaiban, fenséges kulturájában már csak túlnőtte a kereszténység a gyermekség korát?!

Férfi korában az emberiség most újra neki lendült a fejlődés útján új erővel . . . tovább . . . És hol lesz egy másik megálló? Talán egy hatalmasabb, véresebb és hosszabb világháborúnál . . . A tanítvá-

nyok csatája ez! Ki a nagyobb? Ez az egy kérdés körül forog a mi életünknek minden történése. S amig mi ezredévek alatt összehalmozódott életenergiánkkal vívjuk könyörtelen élet-csatáinkat . . . ebben a bomlott zürzavarban még a keresztfáról is lehajlik a Jézus keze áldólag a kis gyermek fejére . . . ajkáról pedig halkán száll a sóhaj: „Bizony mondom néktek, ha meg nem tértek és olyanok nem lesztek, mint a kis gyermekek, semmiképpen nem mentek be a Mennyeknek országába“. Ámen.

Péthő István,
budapesti lelkész.

Mt 6, 33

Esketési beszéd.

K. ifju pár, szeretett gyermekeim! Örömmel és boldogan látlak titeket e szent helyen, mert ezzel azt igazoljátok, hogy földi életetek új útját itt akarjátok kezdeni s engedelmeskedtek Jézus parancsának: keressétek először Isten országát s azután mindenek megadatnak néktek.

Isten országa itt a földön ez az egész világ minden szépségével, gazdagságával, mindennel, amiben a szem gyönyörködni, a lélek táplálkozni tud. Ennek az országnak legékesebb koronája az embervilág a maga egészében és egységében, melyet sem szín, sem alak, sem nyelv, sem hit nem választ el, mivel a különbségek egységbe olvadnak abban a lélekben, melyet Isten kitöltött mindenekre a saját lelkéből.

Ez az isteni lélek teremti bennünk és általunk istenországot itt a földön, mihelyt a drága égi kincsnek tudatára jutunk. Istenországa a lélekországa, amely először is összhangot teremt, közöttem, kit gyarlóvá tesz a testem, és Isten között, aki tökéletes lélek, aki mindeneket átölel, mindenek színt, illatot, mozgást, fejlődést, megújulást, nemesedést és tökéletesedést ad.

Ez az a nagy érték bennem az emberben, ami nélkül nincsen én, nincsen te, nincsen ő, mert ebben rejlik az emberré levés nagy titka. Ebben rejlik az, amit nyelvünk most szerelemnek, majd szeretetnek nevez.

Ugy van, kedves ifju pár: először a szerelem, mert először földieknek születünk, fölszerelve azzal, ami a földi és testi életet lehetővé, örökké kezdődővé és soha nem végződővé teszi, ami biztosítja a létel virágfakadását s ami végül emberivé tökéletesülve, átalakul szeretetté. Olyan erővé, amely túl terjed a pillanat kívánságain és átömlik abba a nagy szeretet állományba, amely ép úgy árad szét Isten lelkéből, mint a fény sugarak a nap szívéből és mint ezek színt, illatot, bájt, finomságot lehelnek mindenbe, ami földi, úgy azok jószágot, hűséget, önmegtagadást, türelmet, reménységet ébresztenek föl az ember lelkében. Így kezdődik meg az építése bennünk és általunk annak a boldogságnak, melyet Jézus istenországnak nevez.

Ámde kedves ifju pár, ti jól tudjátok, hogy az élet nem áll csak idealizmusból, a képzelet még nem valóság. A földi és mennyei örök-harcban áll egymással s minthogy az velünk s mi mindig a földdel vagyunk, annak nemcsak előnyeit, hanem hátrányait is éreznünk kell. Bizony harc, küzdelem, gyakori csalódás, sokszor hosszas szenvedés az, amit a földi élet nyújt, de ti tudjátok már, mit vihet ki nemes szivláng alatt az elszántság hatalma és az ércakarát.

Ime: ez a léleknek köztünk érvényesülhető legfőbb tényezője: az akarat. Akarjatok boldogok lenni, s úgy lesz, akarjatok hivek lenni egymáshoz, az emberekhez és Istenhez, s úgy lesz.

A csalódás ne csüggyessen, a reménység soha el ne hagyjon, a hit legyen az a kőszirt, amelyre mindenkor visszatérhettek, s amivel megerősödve újra, meg újra építhetitek Istenországát, mely után mindenek megadatnak nektek. Ezért imádkozzunk:

Imádság.

Istenünk, te örök szeretet, te, aki szent vagy és tökéletes, te, aki fent vagy s mégis velünk, óh, könyörgünk, ölelj magadhoz e szent helyen. Érintsd lelkünket lelked lehelletével, áld meg szívünk-érzelmeit tartóssággal, erősítsd meg reménységünk szárnyait, hogy emelkedhesünk föl abba az országba, melyben mindent megtalál a tiszta lélek.

A te országodba vágyódunk, mert szeretnénk boldogok lenni, a te atyai szíved szeretetéért epekedünk, mert úgy érezzük, hogy boldogságunk csak te nálad van, óh, tisztítsd meg szívünket égi harmatod cseppjeivel, hogy láthassunk tégedet és borulhassunk szent kebledre, ha az élet gondja, csalódása, ha fájdalom s nem várt napok keserve bánt. Mi hinni akarunk, mert szeretni tudunk, mi egy új élet kapuján kopogtatunk, mert ama nemes harcot megharcoltuk és vágyunk az igaz szívek boldog életére. Jó atyánk, tenálad az erő és a hatalom, te tartod kezekben a mi reménységünk hajnalhasadását, fogadj be alázatos és hívő gyermekeid körébe, hogy élvezhessük a te országod gazdag kincseit életünk utain.

Kérünk áld meg azokat, akik életünknek eme nagy és nevezetes órájában a szeretet könnyében csillogó szemmel tekintenek ránk. Kérünk tartsd meg őket nekünk s minket nekik, hogy a családi érzés szent láncával vonzódjunk egymáshoz és igyekezzünk boldogítva boldogok lenni. Ámen.

Halotti beszéd.

(Pákey L. felett.)

Lehunyta szemeit egy pillanatra a művészet istennője s lehullt egy fényes csillag a művészet egéről . . .

Lehunyta szemeit egy pillanatra a művészet istennője és elsötétedett . . . s kiesett az iron a művész kezéből, megdermedtek a húron újjai és elhallgatott ajkán a melodia . . .

Sir . . . sir a szeretet istennője, mert eggyel ismét kevesebb, ki a szellemvilágból eszmét hoz e nyomorult föld büszke lakójának, aki eszményt állít a tökéletességre mégis vágyó, törekvő léleknek.

Sir . . . sir a szeretet istennője, mert amíg behunyta szemeit a művészet istennője, a szüntelen ólálkodó halál elragadta, elrabolta a művészet kertjének egy drága kincsét.

Művészetnek kertje! . . . óh, minő fogalom! Nekünk ez csak egy vágy, egy álmokép csupán; neked ez valóság volt, te benne éltél. Keresve-keressük, kútatva-kútatjuk hol, merre van a művészetnek kertje? S te újjal mutatod, ott . . . ott, hol tisztultabb, finomabb az érzés, magasztos a gondolat s elragadtatásban él a lélek; hol nem halljuk már a földi zaj dübörgését, elvetettünk minden önzést és száműzve érezzük magunkat e világtól s annak biróitól. Ott . . . ott van a művészet kertje, hol csillagruhás tündérek enyelegve csábítanak tovább, hol virágillattól telített levegőben szellemszárnyakon röpkedünk s hol álmaink felett tulvilági lények zengenek mennyei beszédek és rózsákat hintve, gyöngéd angyalok lejtének körülünk lenge táncokat. Ott . . . ott van a művészet kertje, hol megvalósulva látjuk atyáink évezredes fényes tündérmeséinek képét s hol száműzve e gyarló világból nem utánoz többé, hanem már *teremt* a lélek . . .

Óh, minő kert, óh, mily gyönyörű világ! Nekünk csak vágy, csak álmokép ez, neked, megboldogult barátunk, ez valóság vala, te benne éltél. S lehetett volna e ez máskép? Nem! Hitem szerint sohasem!

Távol keleten, a szép Székelyföldön, egy „szépmező“ van, gyönyörű rónaság magas hegyektől koszoruzottan; a bércek ormain és lejtőin százados tölgyek viharral dacolnak, százados fenyők örökzöldben pompáznak; zuhogó patak siet le a völgy ölébe, pacsirta énekel fenn a levegőben s a tágas szépmezőn gazdag aranykalász hajtogatja fejét... Semmi sem köznapi; minden oly szép, oly magasztos, a lélek felemelkedik s nem él e sártekén, hanem egy szellemvilágban, fennebb, Istenhez közelebb. Csaknem párszázévvvel ezelőtt egyik ősöd e szellemvilágban élt, ezt hozta ide önmagával s itt is azt megőrizte, sőt utódainak szent örökségül átadta...

* * *

Egyszerű, de tiszta s tisztaságában felemelő, magasztos templom; a gyülekezet is egyszerű, de lelke áhitattal telt. Az Ur szerény szolgája áhitatos, buzgó imában vezeti a lelkek sóhaját Istenhez s megható szavakban hozza el és hirdeti az Urnak igéjét, akaratát és szólja áldását. Az Ur e szerény szolgája is egy más világban élt, ott... ott a szellemvilágban, fennebb, Istenhez közelebb.

Megboldogult halott! Ez a te ősöd, nem is olyan régi elődöd!
Ők eltávoztak, hogy örökké éljenek egy magasabb, dicsőbb világban.

* * *

Egy kis gyermek pihent kicsiny bölcsőjében; nyugodtan, édesen aludta csecsemő álmait, angyalok őrködtek a csendben álmai felett. Az elköltözött ősök szóltak s a művészet istennője a földre szállt és homlokukon csókolta az ártatlan gyermeket.

* * *

Ott éltél te, megboldogult, a művészet kertjében, egy szellemvilágban, innen fennebb, Istenhez közelebb. S lehetett volna-e ez másképp? Nem! Soha! Hiszen megtagadhattad volna-e őseid drága örökét, letörülhetted volna-e a művészet istennőjének eljegyzési csókját. Nem! A neked készített világba be kellett lépned, atyáid örökségét meg kellett őrizned, az istennő csókját nagyra kellett becsülnöd.

Öröklés és Istennői csók eljegyezték a csecsemőt a művészetnek. Aztán teltek az évek s a gyermek lábai előtt megnyiták a „muzsák és erények“ csarnokának (az unitárius kollégium) kapui. S te e csarnokban pengetted a hurokat s rokonérzelmű barátaiddal megalapítottad intézetünkben azt a zeneegyletet, mely csak nem régen érzett gyönyörűségére is — hála Isten — fennáll s szépen virágozik.

Telt az idő s a pályaválasztás keresztútjára jutottál; minden elő-

ítélet, ellenszenv legyőzésével a képzőművészeti pályára léptél. Aztán távol tieidtől, a nagy világvárosban leültél az ó-kori építészet az időben legnagyobb mesterének lábaihoz (Br. Hattsen.). És te, a kedvenc tanítvány, lesve-lested a szót a nagy mester ajkairól; vezess vezess több világosságra, egy szebb, egy dicsőbb, egy megtisztult világra; hangzott ajkaidról és a nagy mester áldólag vezette a művészet szellemvilágába vágyó tanítványt. Óh, mi lett volna belőled, minő fényes pályát futottál volna meg, a hirnévnek minő koszorúja övezte volna homlokodat, ha művészetedet nem egy kis helyen, hanem egy világvárosban érvényesíted, hol rendelkezésedre állt volna műízlés, műértés s az ezeket megvalósítani segítő vagyon!?

De családod szeretete haza vonzott ide, várva-várt és hívott e város, hol először pillantottad meg a napvilágot és feléd tárta karjait az egyház és te ide jöttél, szülőhelyedre, a művészetre nézve e kicsiny városba. S aztán megkezdted itt újabb tanulmányaidat és alkotásaidat s megkezdted családi életedet is. És Isten szeretett. Olyan nővel áldott meg, aki nem volt féltékeny, ha tündérek enyelegve vittek tovább; nem irigyelte, ha a szellemvilágban élted életedet. Ő veled ment a tündérek után, veled élte a magasabb életet; sőt lehet, nem egyszer ő vezetett, ő emelt fel, hogy menjetek s éljetek egy világban a földről fennebb, Istenhez közelebb.

Megkezdted újabb tanulmányaidat. Külföldi utazásaid mellett bejártad bérces hazánkat, mert érdekelt a népnek lelke, művészete s művészetében megnyilatkozott szellemvilága. A tulipános láda, a galambbúgos kapu, az egyszerűen kifaragott fejfa, vagy a monumentalis emlékoszlop egyenlően érdekelték, el nem kerülték figyelmedet. És te mindenütt nem azt láttad, amit a természet mutat, hanem amit az *kifejez*: a lelket, a jellemet. A templomfalának freskói előtted a vallásos léleknek valának hangjai, szavai; a templom mennyezetének írásai a kebelben történt isteni megnyilatkozásoknak valának bizonyosságai. Egy szép képen te nem a szemek tűzfényét, ragyogását, nem az arca derűs vídámságát, hanem a szellemet, a lélek kifejezését láttad, tanultad és bámultad.

Megkezdted alkotásaidat e városban s e bérces hazában, a közelben és távolban. S mi, akik szeretnők látni és tudni, hogy a sok közül melyik volt legszebb, legnagyobb és legkedvesebb alkotásod, nem tudjuk, hogy tudatlanságunkban merre térjünk? Megálljunk-e a szomorúfüzek bánatosan csüngő ágainak árnyékában a sima, nyugodt tó partján (kolozsvári sétatéren), hol a tó sima tüköre a tiszta kék égbolttal együtt gyönyörűen tükrözi vissza a te alkotásaidat? megálljunk e innen nem messze, a nagytemplom mellett, melynek művészi becsét, gyönyörét te

tártad fel tanulság gyanánt a jelen és jövő nemzedéknek s hallgassuk ott lelkes magyarázataidat, avagy elmenjünk és sorra járjuk az elméd és lelked alkotta tanítézeteket, muzeumokat s köz- és magánintézményeket? . . . Megálljunk-e e városban a rólad beszélő falak és utcák között, vagy kimenjünk a temetőkertbe s bámuljuk ott azokat a siremlékeket, melyek az elporladó test felett a lélek halhatatlanságát, az örökéletet szimbolizálják, avagy elmenjünk bércei hazánk vidékeire s imára boruljunk le ama szép és korszerű templom-alkotásaidban, melyekben szellemlények most búcsúzó összharangozást rendeznek a művész végbúcsúja felett s mennyei karok zsolozsmája hirdeti örökéletet a porhalál felett? . . . Valóban nem tudjuk, hogy hol álljunk meg s hol keressük legszebb, legdicsőbb és legkedvencebb alkotásodat? Csak azt tudjuk bárhová nézünk, bármit bámulunk, hogy mindenütt ott van a te magas szellemed, tökéletességre vágyó lelked, szerény, szeretetteljes lényed — egy eszményi világnak megfinomult tisztasága, egy állandó vágyódás, törekvés fennebb, Istenhez közelebb.

Én azonban megállok most koporsód mellett s te itt vagy e megszentelt falak között (unitárius kollégium), hol őseidnek szelleme s annyi kedves hitelődnek lelke lebeg és azt mondom, hogy minden alkotásaid között ez a monumentálisabb. Ide hoztunk s innen bocsátunk végső útadra, hogy hódoljon meg még egyszer a legmonumentálisabb alkotás az alkotó előtt; hiszen én ebben látom egészen megtestesítve lényedet: a merészséget az egyszerűséggel, az alázatosságot a fenéséggel, a puritánizmust, a látszó merevséget az örökké beszélő nyájas, bensőségteljes szeretettel. Ez az épület, mely eddig is elismerést, dicsőséget szerzett neked a külföld előtt is, beszélni fog rólad s évszázadokon át hirdetni fogja dicsőségedet s ezzel együtt a mi hirnevünket.

Alkotásaid közben, alkotásaidért — bár nem bonthattad ki itt egészen lelked szárnyait, mint tehetted volna azt egy világvárosban — ismerjük el, sok elismerés, sok tisztelet és becsülés ért az egyesek, testületek és egyháza részéről, sőt részesültél legfelsőbb — királyi — elismerésben is. Te azonban leginkább annak örültél, ha az elmédből, lelke dből kipattant szikrát megvalósíthattad: ha eszményképedet testté varázsolhattad.

* * *

Lehunyt szemeit egy pillanatra a művészet istennője . . . s baj, fájdalom, csapás, gyász borult reánk. Legnagyobb a csapás reád, gyászoló özvegy. Bánatodban legyen legerősebb vigasztalásod az, hogy 39 éven át boldoggá tetted azt, aki neked boldogságod vala. Aztán legközvetlenebbül tettek a csapás és bánat gyermekei az elhunytak, ösz-

szes kedveseitekkel egyetemben, mert azt veszítettétek el, akit ti forrón a bálványozásig szerettetek és aki önfeláldozó szeretettel csüngött rajtatok. A megboldogult egy eszményi világot mutatott meg nektek tele tisztasággal és szeretettel. Kövessétek őt s igyekezzetek járni egy világban, e földtől fennebb, Istenhez közelebb. Legyen vigasztalástok a jó Istentől.

Összes közeli és távolabbi jó rokonok, kartársak és jó barátok! Jertek, tegyük le utoljára a megboldogultnak lábaihoz a mi szeretetünk, becsülésünk, hálánk és elismerésünk koszorúját, zálogát s igyekezzünk megőrizni az ő emlékét.

És elhozza az unitárius egyház is, ennek legfőbb barátja is búcsúzásul legmélyebb elismerését és háláját. E testületnek nemcsak tagja, hanem hív munkása, büszkesége is valál. Fáj megválnunk tőled, emlékedet szeretettel fogjuk megőrizni s nevedet egyházunkban, mi közöttünk, mi mellettünk, alkotásaid fogják évszázadokon keresztül hirdetni.

Lehunyta szemeit egy pillanatra művészet istennője s a test felett diadalmat aratott a halál, készlet minket, hogy porhüvelyedet átadjuk már a sir ölében neki. De Isten erősebb a halálnál, ő még maraszt, ő azt akarja, koporsód felett beszéljünk vele, szóljunk hozzá — az örökéletnek urához, forrásához. Jertek hát imádkozzunk.

Csifó Salamon,
teol. tanár.

Az én igám gyönyörűsége.*

Máté XI. 30. „Az én igám gyönyörűsége,
az én terhem könnyü“.

A galileai tó nyugati oldalán egy rendkívül szép, gazdag és termékeny kis síkság volt, melyet Gennezáretnek — Galilea kertjének — neveztek. Ennek a kis síkságnak közepén feküdt Kapernaum, Jézus kedvenc tartózkodási helye, melyről sokszor emlékezik meg az evangélium is, mint az „ő városáról“. Gyönyörű szép pálma, dió és olajfa erdők árnyas ligete nyújtott hűs pihenőt a terhes munkában elfáradt keleti embernek. Füge és szőlő volt e kis térség igazi szépsége, mely hihetetlen bőségben ontotta áldásait és kínálta izletes gyümölcsét az éhező vándornak. Itt e helyen, a „természet büszkeségén“ tanított Jézus, midőn a felolvasott igék megcsendültek ajakán. Mily egyszerű, milyen könnyen megjegyezhető szavak: Az én igám gyönyörűsége, az én terhem könnyü. Jézusnak minden szava, minden mondata egyszerű és világos, tiszta és érthető, a legegyszerűbb kebelbe is útat talál, a leg-tudatlanabb szívét is megfogja s annak mélyébe vésődik. Az ő beszéde lélek és élet. A legfenségesebb eszméket a legegyszerűbb szavakkal fejezte ki, melyek a szívek mélyéig, a velők oszlásáig értek.

Egyszer beszél az illatos mezőn, hol az emberi szorgalomnak áldott jelei vannak a termékeny barázdákon, hol a hulló verejtéket áldássá szentelte a mindenség Atyja, hol a gazdag áldás láttára elfelejti az ember a munkának súlyos terhét, hulló verejtékét, az élet nehéz igájának hordását és csak a szívnek csordultig telt öröme, a léleknek gyönyörűsége van, melyet nyújt a ringó kalász, a karcsu kéve, az izletes szőlő és gyümölcs.

Máskor beszél a családi körben, melyet megszentel az ő jelenlétével, melynek örömét, boldogságát lelkének fényével sugározza be, fájdalmait keble melegével kötözgeti. Amott tanítványainak, hallgatóinak lelkére köti, hogy a miként ő cselekszik, ők is úgy cselekedjenek. És lelkesíti, buzdítja őket, hogy bár nyomoruságotok lenne e világon, az

* Elmondattott a papi kepe behordásakor.

evangélium hirdetésében vegyétek fel igámat, mert az én igám gyönyörűsége és az én terhem könnyű.

Ezek a szavak a testi-lelki erővel és tehetségekkel egyező munkakör dicséretét hirdetik. Azt az igazságot vélem felfedezni ez igékben, hogy aki az ő testi erejének, testi hajlandóságának megfelelő munkakört megtalálta s annak kivánalmait igaz keresztényi buzgósággal teljesíti, terheit szelid és alázatos lélekkel hordozza: az ami véges értelmünk szerint boldog, arra nézve igaz lesz a jézusi mondás: az én igám gyönyörűsége, az én terhem könnyű.

Mivel azokban az iga és a gyönyörűség, a teher és a könnyűség egymással kapcsolatban ellentétes gondolatot fejeznek ki, nem lesz érdektelen, ha ez alkalommal ez igék mélyére hatolunk és megtaláljuk a hit ama drága gyöngyeit, melyekkel a kételkedő elménket fölékesítjük e jelen ünnepélyes órában, mely éppen ezt a lelki gyönyörűséget van hivatva fölragyogtatni előttünk.

Isten minden embert egy munkamezőre állított. Egyik testi, másik szellemi munkás; egyik testi erővel vesz részt a földi élet nemes versenyében és ott van mindenütt, hol azokat az erőket az egyéni és családi, a társadalmi és magasabb közérdekű ügyek szolgálatában hasznosan gyümölcsöztetni lehet és kell; a másik az észnek, a szellemnek tiszta látásaival derít fényt és világosságot, mutat irányt ama mindenki által sovárgott állapot: a boldogság felé. A testi és lelki erők felhasználása nélkül egyik téren se érhető el eredmény. Mindenütt izzadni és verejtékezni kell, mert azok a verejtékcseppek az életnek igazi értékes gyöngyei. Ahol nincs verejték ott vajmi kevés érték terem. Az a szellemi munkás az árnyékban is éppen úgy megizzadhat, mint a testi, fizikai munkás az áldott napsugárban és ki tudná megmondani, melyik verejték csepp fakadt mélyebb forrásból? Hány ember van, aki csak addig kell igénybe vegye eszét, szellemét, míg a nevét leírja, vagy katona fiának levelet ír s máris egész testét forró melegség önti el és nagyot sóhajtva teszi le pennáját, mintha óriási tehertől szabadult volna, akár csak az a szellemi munkás, mikor a sűrű harmatos fűvön jó rendeket vág ...

A munka fáradsággal jár ... Jézus is dolgozott, neki is igája volt, az ő vállára is súlyos teher nehezedett ... Munkálkodott a szivek nemesítésén, a lelkek tisztításán, a gondolatok szépítésén, az isten országának eljövételére. Bekötözte a fájó sebeket, letörölte a keserű csalódás könnyeit, ragyogtatta a felebaráti szeretet áldott napsugarát, lecsendesítette a háborgó lelkiismeret viharzását. Súlyos igája volt: embertársai életének megszépítése s az élet egyenlőtlenségének kiegyenlítése. Nehéz teher súlyosodott vállaira: fölemelni az embert az ő emberi méltóságára,

öntudatos és önérzetes teremtménnyé tenni. És ebben az emberiség javáért küzdő munkában mennyi szenvedés és keserűség, félreértés és rosszindulat, rágalmazás és üldözés jutott osztályrészéül. A sötétség és tudatlanság, az irigység és rosszindulat hányszor elkeserithette az ő áldott jó lelkét is és mégis a teljes meggyőződés hangján mondja: az én igám gyönyörűsége, az én terhem könnyű... Minden külső fáradságot feledtetett az a belső megelégedés, mely előmlött lelkivilágán, mikor látta az ő munkásságának eredményét, hogy a vakok látnak, a sánták járnak, a poklosok megtisztulnak és az evangéliumot a szivek, lelkek áhitattal fogadják. A munka eredményét, áldását mondta gyönyörűsége, mely feledteti az iga terhét, könnyüvé teszi a munka súlyát. És igaz is, mert ahol a testi-lelki erők a maguk munkakörét megtalálták: az elért eredmény minden terhet megkönnyít, minden fáradságot gyönyörűséggé magasztosít.

A mai világban minden embernek meg van a maga igája s meg van a maga terhe. Sokszor vérzi meg életünket az iga s gönyeszti meg hátunkat a teher, mert munka nélkül tisztességesen élni nem lehet. Minden fáradságos, de becsületes munka magában hordja számunkra a gyönyörűség érzetét. Nem említem fel, hogy mily gyönyörűség érzete árad szét annak az iparosnak, kézművesnek lelkében, aki fárasztó munka után végül egy formás, remek alkotásban látja munkája gyümölcsét mely jóhírnevét széleskörben ragyogtatja (ismertté teszi). Minek mondom, hogy a belső gyönyörűség-érzetnek dicső glóriája ott van annak a művésznak ragyogó arcán, ki sokszor megtörölte verejtékes homlokát, míg lelkének gondolatát megörökítette abban a szoborban, képben vagy költeményben.

Az elért eredmény mindig feledteti a munka terhét és gyönyörűséget varázsol a lihegő emberi kebelbe.

A földmives embernek is van igája, súlyos terhe. Miért tagadnók: a földmivelés nehéz munka, minden izomerőt megfeszítő iga; s terhes feladat a föld kebelének megpuhítása, de tegyük hozzá, hogy az az iga gyönyörűsége és az a teher is könnyű. A világon semmiféle foglalkozás nincs, amelynek eredménye oly hamar gyönyörűséggel töltse el a keblet, mint a földmivelés.

Igaz, hogy gyenge gazdasági évek keserűséget is adnak, de hát az áldás az Istené...

Ennek a munkának gyönyörűsége már a terhével együtt kezdődik ott, mikor a harmatos mezőn az első barázda hasad, mikor a virágillatos légben a szántóvető felett megcsendül a kis pacsirta dala, mikor a föllesített mezőn a dolgos kéz összeköti az első kévét és a szorgalom jeleként áll az első kalangya a hegy oldalán vagy a völgy kebelén. Ki-

nek jut eszébe a nehéz iga, a terhes munka, mikor mosolygó arcú aratók mennek hazafelé a békés családi hajlékba s az édes teher alatt reccogó szekerek viszik a gazdag Isten-áldást be az életbe?

Emlékszik-e ilyenkor valaki az igára, a teherre, melyet hordott testén és lelkén a vetéstől az első kéve aratásáig. Sokkal nagyobb gyönyörűség, hogysen azok terhe búsítana.

Hát nem így van? Az ember elfelejti a munkát és örvend a munka eredményének.

Nem könnyű teher-e az édesanya ölében az a kedves gyermek, kinek mosolygó arcát gyönyörűséggel csókolja? Hát nem terhes iga a családfenntartás, a gyermeknevelés, mégis mily örömmel hajtjuk fejünket e terhes igába, melyet gyönyörűséggé tesznek a családi örömök, a jó gyermekek, akik mint olajfa ágai illatoznak a családi oltár körül? Így lesz igaz a legnagyobb élet- és emberismerő próféta mondása: az én igám gyönyörűséges, az én terhem könnyű.

A lelkészi szolgálat is nehéz, de gyönyörűséges iga és könnyű teher a megértő és méltányló nép között, mert ennél felségesebb szolgálat nincs; de a rossz emberek között a világ legterhesebb szolgálata. Nem a dicsőség, az anyagi javak halmaza a lekipásztor gyönyörűsége, hanem az az áldás, mely munkája nyomán fakad, mely az ő életét áldássá teszi azok számára, kik között él: Iga és teher csak az előtt, ki a gyülekezetben nem a testvéreit látja, kikért az életét is feltudja áldozni, hanem sokszor csak egy ellenséges tömeget, melynek fizetésért prédikál. Az ilyen nem érzi a felelősség terhét; mint a béres elfut, ha a nyájra farkas jó és nem felel a kárért, mert csak béres és nem pásztor. (Ján. X. 12, 13)

A jópásztor értéke olyan mint a sóé, a világosságé. A só akkor értékes, ha feláldozza magát — ízében él. A gyertya el ég, de világít, mindakettő feláldozza magát, hogy használjon.

Így az igazi lekipásztor is egy gyülekezetben a só és világosság szerepét tölti be: a mindennapi életet ízesíti, a sötét szivekbe világosságot áraszt, miközben önmaga áldozat lesz, de megmarad a lelki gyönyörűség, mely elfeledteti az érte hozott áldozatot. Így valósul meg az irás szava: érettük szentelem meg magamat, hogy ők is szentek legyenek.

A lekipásztor munkájának jutalma, anyagi és erkölcsi. Az anyagi a testi életre, az erkölcsi a lelki világra tartozik. Az anyagi jutalom az a fizetés, vagy kepe, melyet a hivek adnak. Aki csak testi, anyagi ember, az megelégszik a dús kepevel, de aki lelki életet is él: az fölébe helyezi a kalongyáknak az egyes lelkek bizalom- és szeretetteljes megnyilatkozását. Mit ér a dús kepe, ha zúgolódás kíséri s átok van rajta? Mit ér a nagy kalongya, ha kicsi a szeretet és becsülés. Az ígét gyö-

nyörüséggé az a benső jóindulat, az arcról sugárzó az a nemes örömet teszi, mely mutatja, hogy örvend az a felebarát, hogy az ő tiszteletét, lelkésze iránt azzal az istenáldotta jó kévével mutathatja.

A lelkész igája csak úgy lesz gyönyörüséggé, az ő terhe úgy lesz igazán könnyüvé, ha abban a képében benne van a hívek szeretete, becsülése és tiszteletadása, különben csak fizetés, mely a kevésnek jár és nem a pásztor van szeretve benne és tisztelve általa.

A mi szolgálatunkat is gyönyörüséggé, terhünket könnyüvé tette egyfelől a jó bér, másfelől az a törekvés, mely a jóból is a legjobbat választotta és hozta. Ez a belső emberek és hivataluk iránti tisztelet-érzésnek és jóindulatnak legékeesebb jele. Így lett ebben az esztendőben mindnyájunkra nézve igaz Jézus szava: Az én igám gyönyörüséges, az én terhem könnyü.

Amit a jó Isten adott, áldja és tartsa meg az egyesek és családok boldogítására, a lelkeknek közös örömére, hogy igehirdető és hallgatók ezzel a megelégedett benső örömmel, egymás iránti nemes tisztelettel és őszinte igaz érzéssel boldogan éljenek. Hála és köszönet nektek!

Dicsőség Istennek az embertől!

Áldás az embernek Istentől! Ámen.

Balázs András,
székelyderzsi lelkész.

Á G E N D Á K.

A nagy vacsora.

(Bibliai tanítás gyermekistentiszteletre.)

Alapige: Luk. XIV. 16—24., 16. „Ő pedig monda annak: Egy ember készíté nagy vacsorát és sokakat meghiva, stb.“

Az evangélium szerint Jézus a felolvasott példázatot egy főfarizeus házában mondta az előtte szólónak e kijelentésére: „Boldog az, aki eszik kenyeret az Istenországában“. Kapcsolata is, tartalma is azt bizonyítja, hogy e példázat az Isten országára vonatkozik. Arra az országra, mely hasonlatos a terebélyes fává fejlődő mustármaghoz, vagy a drága gyöngyhöz, melyet a kereskedő megtalálván, minden vagyonát eladá, hogy megvehesse azt. Jézus tanítása szerint Isten országa nem földi ország s mégis egy birodalom, melynek meg vannak a maga isteni törvényei; lakószáma pedig ez országnak Istennek ama boldog gyermekei, kiket hit s ragaszkodó szeretet kapcsol a mennyei Atyához és akik mindenkor arra törekednek, hogy Istennek tetsző dolgot cselekedvén, az Atya akaratának teljesítése legyen mindennapi eledelük.

És Jézus, — aki nagyon szerette nemzetét, melynek tagjai közé számlálhatta anyját és testvéreit — szomorúan tapasztalta, hogy nemzete tagjai nem vonzódnak Isten országa felé. Épen ezt a zsidó népnek világi dolgaiba és üzleti ügyeibe való elmerülését, Isten országától való rideg távolmaradását s ennek következményeit mondja el a felolvasott példázatban ilyenképen: „Egy ember készíté nagy vacsorát és sokakat meghiva“ stb.

Mintha csak ezt mondotta volna: a próféták, mint az Ur szolgálói szóltak már a boldogságról, melyet Izrael nemzete, mint Isten választott népe érhet el, — már azok meghívták a népet a nagy lakodalomra — s most, mikor minden kész, mikor jöhetnének a mennyei Atya színe elébe, mint az Ő gyermekei, most, mikor maga Jézus, mint Isten küldötte, hívja őket az Isten országába, akkor mentségeket keresnek, kifo-

gasokat falálnak. Pedig azok helyébe, akik világi gondjaikba merülve, önként zárják el magukat Isten országától, mások kerülnek, a világ minden részéből behívott népek.

Nem gondoljátok e, hogy mikor a vasárnapi iskolára figyelmeztet a csengő, mikor a templomba hív a harangszó, mikor intünk és serkentünk, hogy tanuljátok az imádságot vagy a bibliatörténeteket, mindannyiszor Isten hív az Ő szolgálai által titeket, hogy igéjével táplálkozva, országa tagjaivá növekedjete.

Ámde nincsenek-e köztetek is olyanok, kik, mint a példázat szerint előre meghívott vendégek, mentegetőznek kifogást keresnek. Egyik még nem ebédelt s azt meg kell várni, másikat hívják játszótársai s oda kívánna elmenni, a harmadik valami látványosságot szeretne megnézni és onnan nem akar elmaradni -- s így mindenik különb-különb okokat keresve, önként tartja távol magát az Isten országának táplálékától.

Pedig amint táplálkozás nélkül nincsen élet és fejlődés, a testi világban, épenúgy a lelki világban sincs. E világ táplál minket testünkben, hogy neki szolgáljunk, Isten is táplál lelkünkben, hogy az ő gyermekei legyünk. Az ember hivatása magasabb a földi dolgokban való elmerülésnél és nekünk ama magasabb hivatás betöltéséhez készülnünk kell, táplálni magunkat Isten igéjével.

És itt eszembe jut egy szegény napszámos család kiváló tanuló fia, ki úgy megtudta becsülni a könyveket, hogy a szegényes ház egyetlen ékességét a gyermek szép rendben tartott füzetei s könyvei képezték, az a szegény fiu megtakarított pénzével könyveket vásárolt s tíz kilométer távolságról többször jött el, hogy templomunkban anyanyelvén imádkozzék s hallgathassa az igét. Egy alkalommal szinte mennyei boldogságot láttam sugározni a szeméből, mikor a bizonyára nagyon szűkös kenyérü házban az édes anya egy könyvecskéért adta oda egy pár fillérét.

Van-e bennetek hasonló szeretet és vágyakozás a szép, jó és igaz iránt? Nekünk követnünk kell Jézus tanítását: „Keressétek először Istennek országát“. Azért valahányszor jó alkalom kínálkozik a lelki táplálkozásra, mindenkor ragadjátok meg azt örömmel, sőt egész élteteket állítsátok Isten akaratának szolgálatába, mert Isten egyedül Ur a világ felett és atyai szeretetével megáld titeket, ha hív gyermekei lesztek. Ámen.

Sigmond József,
jánosfalvi lelkész.

S Z E M L E.

Ferencz József, Derzsi Károly és Péterfi Dénes, mint szónokok.

(Összehasonlító tanulmány).

Érdekes és hálás feladat lenne a mult századvég e három legnagyobb magyar unitárius papjának szónoki arcképét összes beszédek alapján megrajzolni. S hiszem is, hogy avatott tollú kritikusaink között volna olyan, aki egy hozzájuk méltó nagyszabású munka megírására vállalkozni fog. Minthogy én sem összes idevonatkozó műveikkel nem rendelkezem, sem kellő hivatottságot nem érzek magamban egy terjedelmesebb tanulmány elkészítésére, ezúttal egy-egy karácsonyi urvacsorai becséd tükrében kísérlem meg szónoki sajátosságaikat felmutatni. Mert meggyőződésem, hogy valamint egy harmatcsepp is híven adja vissza az égboltozat képét, úgy a legkisebb szellemi alkotásban is megtalálhatjuk szerzőjének jellegzetes tulajdonságait.

Beszédek méltatása céljából kiválasztottam Ferencz József: Egyházszeretési dolgozatok c. kötetéből az I. sz., Derzsi Károly: Urvacsorai beszédek c. füzetéből szintén az I. sz. és Péterfi Dénes: Jézus asztalánál c. művéből a III. sz. beszédet. Tartalmukat részben szószerinti idézetekben ismertetem, hogy azok is, kiknek könyvtárából az imént jelzett művek talán hiányoznak, némileg tájékozódhassanak nagy szónokaink írásművészetéről.

Ferencz József rendes szokásától eltérően, nem használ alapigét, de ennek hiányát még sem érezzük, mert kedves közvetlenséggel a jászolbölcsőről Jézus koporsójára irányítja figyelmünket. A bölcsőt és koporsót testvéreknek mondja, csakhogy egyik a másikat az idő nagy óráján néhány perccel rendszeren megelőzi. Pompás hasonlatban felmutatja a közöttük levő különbséget: „A bölcső nyájas, mosolygó és vonzó, mint egy kedves gyermekarc, melyet az édesanya csókja pirosra festett, a koporsó komor, hideg és visszataszító, mint egy feldúlt ábrázat, melyre a fájdalom és kétségbeesés nyomta rá szívfagyaló bélyegét“.

S itt tovább fűzve a hasonlatot, arra a következtetésre jut: „bizony, nem csoda, ha jobb szívvel adunk helyet házunkban a bölcsőnek, mint a koporsónak, nem csoda, ha örömelebb társalgunk az elsővel, mint az utolsóval“.

De a koporsónak is van előnye a bö'cső felett, mely „abban a tanuságban áll, melyet életünk folytatására abból elvonhatunk“. Hasznosabb tanuságokat, mint Jézus koporsójánál, aligha találhatunk valahol, „mert mind a hit, mind az erkölcs mezején oly magasan áll feletünk, hogy őt eddig még senki utól nem érte, annál kevésbbé felül nem multa“ A beszéd vége felé megkapó közvetlenséggel Jézus nagyságára és saját gyarlóságunkra mutat rá: „Avagy mutassatok embert, ki hitének és Isten iránti bizalmának oly fényes jeleit adta volna, mint adta az Ur Jézus rövid életének egész folyamában? Hiszen az a hit, a mi bennünk van, gyakran arra sem elég, hogy muló szenvedéseinkben megvigasztaljon. Mutassatok embert, ki szeretetével annyi ezreket boldogított volna, mint Jézus? Óh, az a mi szeretetünk! Hiszen ez gyakran arra sem elég, hogy szülőinket vagy gyermekeinket, élettársunkat, vagy rokonainkat boldogítsuk, nemhogy még ellenségeinkre is kiterjesszük“. Végül önvizsgálatra, Isten imadására és emberbaráti szeretetre buzdítja a hiveket.

Derzsi ez alapigéből indul ki: „Hol van a zsidóknak született királya, mert láttuk az ő csillagát napkeleten és jöttünk, hogy neki tiszteletet tegyünk“. Tehát beszédének tárgya a Jézus előtti hódolás, tisztességtevés. Fölteszi e kérdést: „Hol, mikor volt nagyobb Jézus?“ S a feleletet kérdésekben adja meg, föltárva Jézus életének legjelentősebb eseményeit és tetteit. Majd lendületes, megragadóan szép stilusban így folytatja: „És ha napkeletnek e fénylő csillagát, az erkölcsi és lelki élet e dicső királyát a századok s a nép milliói — a királytól a kolodusig, a bölcsektől a tudatlanokig — ma is hódolattal és tisztelettel ünneplik, ha a költők magasztos ódáknban dicsőítik, ha a festők művésziileg illusztrálják s a zenészek szívemelő dallamokban magasztalják a nagy Mestert, a Messiást és tetteit, ha kezükben a toll az ihletés eszközévé, az ecset varázsvesszővé s az akkordok egy mennyei kórus által zengett hallelujává változnak: akkor valjon mi is, mint tanítványai, ne járulnánk-e lélekkal e szép és méltó tisztelethez, ne szánnánk-e emlékezetének egy-egy gondolatot.“ A beszéd végén a bánatba merültek, tévelygők, bünösök szívét gyógyítgatja egy egy találó jézusi mondással, s a nagy lelki király iránti tiszteletre s példája követésére buzdítja hallgatóit.

Péterfi beszédének tárgya ugyanaz, mint a Derzsiének ez igék alapján: „Ime a csillag, melyet láttak vala napkeleten, előttök megyen

vala, míglen jutna és megállana a hely felett, ahol a gyermek vala.“
 „Óh, akinek a napkeleti bölcsek hódolnak, az nem a csecsemő Jézus Mária ölén, hanem egy dicső, hasonlíthatlan élet után a Golgotán elvérzett Mester, lábainál a fájdalmas szívű anya, a könnyező Máriával. Az első keresztény idő napkeleti bölcsei után napnyugati bölcsek következnek . . . Hódoltok-e, meghajoltok-e ti is Jézus előtt? Elhozzátok-e bölcseségeket alázatos szívvel? . . . Vagy ha elhozzátok, felettetek megyen-e az a ragyogó csillag, mely nélkül hódolatotok üres hajlongás, ékes ajándék bár, de szintelen virág. Magatok előtt látjátok-e azt a fényes csillagot, mely az eszmény csillaga, mely bensejében ég szent tűzzel, levegője szellemiség, sugarai az ember legmagasztosabb aspirációi; azt a csillagot, amely a legjobbaknak mutatja az utat, mely ahol fönnragyog, fényébe az egyéni üdv, nemzetek nagysága, dicsősége, dicső jövődjé van beszőve.“ S így végzi: „Látjuk, látjuk Uram a fényes csillagot . . . és látunk téged a Golgota gyászából mennyei világosságban kiemelkedő Krisztus! Látunk és emlékezünk te rólad.“

Mint a beszédek tartalmából kivehető, Ferencz József tárgya megválasztásában konzervatív. Jézus születésének emlékűnnepén az ő halálára irányítja figyelmünket. Nem hiba, mert az evangélium utasításához s papsága idejének általános gyakorlatához alkalmazkodott. Derzsi és Péterfi a karácsonyi ünnep hangulatához illő tárgyat választanak. És ez nemcsak megengedhető, hanem kívánatos is, mert megment az egyhanguságtól. Tekintettel összes beszédeikre, tárgya megválasztásában legleleményesebb Péterfi. Merész kézzel még a tanítványok tévedését is (Péter tagadása, Judás árulása) bevonja témakörébe. XI. sz. pünkösti beszédét az Ótestamentumból vett alapigére építi fel. S mily változatoságot találhatunk beszédeinek tartalmában is. Mindenikben új és meglepő eszmék ötlenek szemünkbe. Sohasem ismétli magát. Ezt Ferencz Józsefről és Derzsiről kevésbé mondhatjuk el. Mig előbbi többnyire Jézus halálának jelentőségét, utóbbi az ő életének fönnségét rajzolja meg s némely beszédek között tartalmi hasonlatosság határozottan ki-mutatható.

Tárgyának fölfogásában legracionálisabb Derzsi. Átható eszének fényes szórójával mindent megvilágítani törekszik. Alapigéjéről azonnal megállapítja, hogy a „keresztény világ legendája s költői képzelődés birodalmába tartozik.“ Nem hiszem, hogy erre a felvilágosításra budapesti művelt hallgatóinak szüksége lett volna s aligha járult hozzá az ünnepi hangulat fokozásához. Ferencz József a vallási eszmék fölfogásában közvetítő álláspontot foglal el az orthodox és radikális irányzatok között. Megértő szellemű gondolkozásmódja nem bolygatja meg a régi gyepüt, nem ostromolja meg a maradiság mohós bástyáit, de a

mindenáron való újításnak sem barátja. Ám a kor intő szavaira mindig fölfigyel s ha vallásának érdeke úgy kívánja, nem zárkózik el az üdvös reformoktól.

Ferencz Józsefben és Derzsiben tulnyomó az értelmi rész az érzelmi róvására. Péterfiben ész és szív a legszebb összhangzásban vannak. Közöttük ő a leghivőbb lélek. Beszédeiből az evangélium balzsamos levegője áramlik felénk, a hit élővizének üdítő cseppjei hullanak szomjuhozó lelkünkre. Alapigéjét a szentírás iránti kegyeletből betüről-betüre úgy adja, amint azt az evangéliumban találta. Nem bírálja, elavult formáján nem változtat. biblikus hamvasságát nem törli le. Hanem inspirált képzelete művészién megformált aranykeretbe foglalja az egyszerű bibliai képet, mesteri módon készítve elő hivei hangulatát az urasztalához. Ő meg tudja sejtetni, éreztetni a hit csodás világának gyönyörűségét. Erre kitünő bizonyosság V. sz. husvéti beszéde, amelyben lélektani alapon, megragadó színekkel rajzolja Mária Magdolna csodás látomását. „A hívő szeretet látja a testi szemmel láthatatlant, hallja azt a hangot, melyet földi fül nem hallhat.“ Az ihletett lelkü szerző mily teremő készséggel s páratlan művészettel oldja meg e kényes problémát s alkotja meg legremekebb úrvacsorai beszédét.

Derzsi beszédeinek főértéke az eszmegazdagság. Mintegy sűrítve adja a szebbnél-szebb gondolatokat. Ha ezeknek elbűvölő hatása alá került a hallgató, többé nem szabadulhatott tőlük: vitték, ragadták mint a sodró áradat, elkápráztatták, mint a sziporkázó tűzijáték. Néha azonban, mikor tulságosan összezsúfolja eszméit s hozzá még hitelvi kérdéseket bonczolgat, túlterheltté, fárasztóvá lesz. Ellenben azok a beszédei, melyeket hasonlatokkal sző át, vagy amelyekben környezetrajzot és természetfestést ad, figyelmünket nem fárasztják ki, s magasrendű szellemi gyönyört nyujtanak. Ilyen például az V sz. husvéti beszéde, amely valóban egy ihletett lélek nagyszerű alkotása.

Mint Ferencz József beszédvázlatából látható, ő a hasonlatok nagy mestere. Beszédének legszebb része az, mely a bölcső és koporsó közti különbséget egy megkapó képben szemlélteti. Ágendáiban főszólyt helyez az értelem fölvilágosítására és meggyőzésére, s ehhez képest azok többnyire oktató, magyarázó jellegűek, miért néhol terjengőssé, szárazzá lesznek, s szívünket kevésbé érintik meg. Beszédei formaművészet tekintetében nem mérkőzhetnek Derzsinek és Péterfinek ma is korszerű beszédeivel. De nem is szabad azokat a mának kritikájával mérnünk. Hiszen ezelőtt 60—70 évvel irattak. Akkor protestáns irodalmi körökben nagy feltűnést keltettek újszerű, változatos formájukkal. S mi, hajlott koru pópok, bizony ma is szivesen merítünk áldott emlékezetű nagy püspökünk műveiből.

Közös irói értékük a szigorúan logikus gondolatvezetés. Alapeszméjükhez szervesen kapcsolják melléggondolataikat. Minden beszédük egységes és művészi alkotás. A főkülönbség közöttük a stilusban van, mely mindegyiknél jellegzetesen egyéni. Ferencz József stilusa egyszerű, világos, közvetlen, inkább értekező, mint szónoki. Nyelve maga a meg-nemesített népnyelv, melyet könnyen megérthet a falusi földműves is, s találhat benne szépséget a városi professzor is. Legszónokibb, leg-lendületesebb irálya Derzsinek van. Néha tulságosan is neki lendül. Mint jelzett füzete 10. és 11. lapján látható, teremtő heve annyira elragadta, hogy a 36-ik sor után jutott eszébe pontot tenni, nem kis próbára téve hallgatói figyelmét. Különben nyelve szép, szines, ragyogó. Péterfi stilusa is szónoki s egyben klasszikusan szép. Mai költőink közül sokan megtanulhatnak tőle, hogy milyen a költői nyelv. S költőisége mellett mily választékos és tömör. Míg Ferencz József és Derzsinél találhatunk itt-ott fölösleges szavakat, nála sehol. Csak annyit használ szókincséből, amennyi gondolatainak kifejezésére föltétlenül szükséges.

Ugy gondolom, nem fölösleges föltennünk azt a kérdést, hogy szónokaink mily építő hatást gyakorolhattak hiveikre. Én abban a szerencsében részesültem, hogy mindhármukat többször is hallottam szónokolni. Derzsi beszédeivel úgy voltam, mint a hegyoldalon fekvő szántóföld a hirtelen leomlott záporosóval, melyet nagy bősége miatt mind be nem fogadhatván, csak kevésbé termékenyült meg. Derzsi eszme-zuhatagja pillanatra bámulatba ejtett s szines sugártörésében gyönyörködtem is, de mikor a nagyszerű tüneménytől eltávoztam s be akartam számolni magamnak a kapott benyomásokról, arról kellett meggyőződnöm, hogy a lelkekre hullott tündöklő cseppek nagy része lepergett nyomtalanul. Ellenben Ferencz József és Péterfi a Derzsiénél nem kisebb művészettel elkészített lelki táplálékukat gyérebbe adagolásban osztogatván, volt időm arra, hogy azt befogadjam és elraktározzam. Tehát maradandó hatás szempontjából nem utolsó kérdés, hogy a szónok mit, mennyit és hogyan közöl hallgatóival. Péterfi a *mit*, Derzsi a *mennyit*, Ferencz József a *hogyan* kérdését tartotta fontosabbnak. Utóbbi megkapó hasonlataival, példáival jól megtudta rögzíteni beszédei tartalmát hivei emlékezetében. Kedves emlékezetű Kovács Jánosról hallottam, hogy ő évek múlva is idézni tudott prédikációiból. Egy alkalommal így szólott püspök barátjához: „Emlékszel-e, hogy a kereszturi zsinaton ezt meg ezt mondtad.” Annyi gondja között hogy is emlékezhetett volna az agg főpásztor „lelkéből lelkezett” édes szülöttjére. De bizonyára nem kis örömet érezhetett, hogy ily módon győződhetett meg szónoki sikeréről.

Végül legyen szabad elmondanom véleményemet előadásmódjukról is. Hármuk között igazán nagy előadószónok csak Ferencz József volt. Előadásában meg volt a három legfőbb föltétel: művésziesség, természetesség és közvetlenség. Ezekhez járult tiszta, kellemes csengésű érces hangja, méltóságteljes alakja, választékos és kifejező taglejtése. Beszédmódja oly kedves és szívhez szóló volt, hogy papsága idején valláskülönbség nélkül tolongott a magas műveltségű közönség prédikációi meghallgatására. Péterfi is nagy előadó művész volt, de természetes csak ritkán, közvetlen sohasem tudott lenni. Előadásában a saját maga által egyszersmindenkorra megállapított normától soha egy pillanátig sem tért el. Pedig beszédtémái elég válogatosak voltak s mintegy követelték, hogy előadása hozzájuk igazodjék. Gyönyörű zengésű, szinezésre kiválóan alkalmas hanggal rendelkezett, bármi is jól tudott vele, de nekem mindig az volt az érzésem, hogy kitünőbb szavaló, mint szónok. Sokan megcsodálták művészetét, de mivel nem volt közvetlen, aránylag kevesen szerették igazán. Derzsi mind hangterjedelemben, mind művészi előadás tekintetében mögötte maradt társainak. De volt kathedrára termett, férfiasan szép alakja, természetes, gyorsan pergő beszédmódja s hozzá meg volt mondanivalóinak vivőereje, amelyekkel magával tudott ragadni mindenkit, még Brassai bácsit is, kinek érdemeit egy alkalommal remek pohárköszöntőben méltatván, az öreg úr kedves kötekedéssel jegyezte meg: „Maga bizonyosan egy egész évig készült beszédére.“

Ha most valaki azt kérdezné tőlem, hogy e nagyjaink között ki volt a legnagyobb, őszintén megvallom, hogy kérdésére határozott feleletet adni nem tudnék. Annyi azonban bizonyosnak látszik előttem, hogy mint előadó szónok Ferencz József volt legkiválóbb, eszmegazdagság tekintetében Derzsi Károlyt illeti az elsőség, de a hit csodás világába fölemelni a lelkeket: leginkább Péterfi Dénesnek állott hatalmában.

Kelemen Árpád,
székelykáli lelkész.

Dr. Wilbur szónoklattanának rövid vázlata.

Sokféle szónoklási rendszerrel ismerkedtem meg. Általában az a benyomásom, hogy mindenütt a prédikáció céljának a meghatározásától függ, hogy milyen módszert választunk annak fölépítésére. Így például, ha a beszédünkkel a biblia valamely igéjét akarjuk magyarázni, a fő-tétel-altétel módszer elég természetesen következik. Angliában a prédikáció célja homályos; ott a lelkészek irodalmi, bölcsészeti és egyéb kérdésekről tetszésük szerint olvashatnak föl: ott tehát semmi határozott, kialakult módszerrel nem találkoztam. Amerikában gyakorlatibb az egyházi beszéd célja, ott tehát egy lényeges kikötés általános: a beszéd legyen tele magyarázó képekkel és történetekkel.

A legkiválóbbnak a kaliforniai unitárius teológia igazgatójának, *Dr. Earl Morse Wilburnak* a rendszerét találtam. Ebben két lényeges vonás a legnagyobb fontossága.

1. A beszédírás előtt tisztába kell jönni a beszéd céljával, ami valami (helyes) *cselekedetre való indítás lehet*. Ez lényeges. Az, hogy a tiszta szívről beszéljünk, nem lehet, mint egyházi szónokoknak, a célunk. Az ellenben igen, hogy reábirjuk a hiveket, hogy *legyetek tiszta szíviük*. Amikor tehát, akármilyen formában valami prédikációba kívánczó gondolatunk támad, azt át kell alakítanunk olyanná, hogy az közvetlenül cselekedetekre indítson. Dávid Ferencsel kapcsolatban olyan céllal beszélhetünk, hogy mint ő, mi is engedjünk teret fokozatos haladásnak; az ősszel kapcsolatban, hogy a bekövetkező nyugalom új munkára való készülődés legyen és így tovább.

2. Nem elég azonban az, hogy a beszédünkben egyszerű fölszólítás legyen. Lélektanilag a közvetlen felhívásnak gyakran az ellenkező hatása van, mint amit vártunk. Egyik-másik szónok még képes akkora erővel, meggyőződéssel és tőzzel beszélni, hogy a hiveket új lélekkel tölti el, úgy, hogy ezek a fölhívásának eleget is tesznek, de a körülményekkel számolni kell: a legtöbb lelkész nem képes ilyen erejű lelki megmozdulást kiváltani. A Dr. Willbur rendszerének az értéke éppen itt domborodik ki. Ő megmagyarázza, hogy az átlagos lelkész miképpen érhet el viszonylagos sikert az ő átlagos képességével is.

Egy bizonyos: az átlagos szónok nem képes arra, hogy új életcélokat elfogadtasson. Az ő hiva, ha a beszéde folytán megindul, föltétlenül elő állhat azzal, hogy ő már előzőleg is olyan formán akarta a dolgot, a lelkész éppen csak megvilágosította előtte, hogy ő tulajdonképpen mit is akart. Teljességgel úgy van! -- hangsulyozza dr. Wilbur -- nekünk éppen erre a pontra kell építenünk! Mi tehát számot vetünk azzal, hogy *ténylegesen* mik azok a célok, kívánságok és vágyódások, amelyek a hiveinket eltöltik. Hangsulyozom, hogy itt lényeges, legtöbbször ösztönszerűleg mélyen beidegzett akaratokról van szó, mint például a következők: legyünk boldogok, embertársaink becsüljenek meg, ne legyenek lelki vívódásaink, ne kelljen háboruba mennünk, legyen az életünk gazdagabb, másokkal tudjunk megférni, együtt dolgozni stb., nem pedig olyan föltételezésekről, amelyeket csak szeretnénk, hogy a hiveink kívánjanak, mint például, hogy: Istennek méltó gyermekei legyenek, Istent megismerjék, lelkük üdvösségét elnyerjék, stb. A beszédünkkel most már föltétlenül ezt a *tényleges* kívánságot kell megmozgatnunk. De semmit sem érnenk el, ha csak ennyit tennénk. *Tényleges* kívánságaink 1. nagyban önérdékűek és 2. általánosak. A vallás-erkölcsi életet pedig csakis olyan irányelvek nevelhetik, amelyek az embereket valami 1. közérdekű és 2. megfogható, meghatározott, cselekedetekre indítják. Nyilvánvaló most már, hogy miképpen kell eljárunk. A beszéd folyamán be kell bizonyítanunk, hogy az, aki valamilyen közérdekű és megfogható dolgot cselekszik, az megvalósítja az ő nagyban önérdékű és általános célját, vagy más alakban, hogy ez utóbbit csakis úgy lehet elérni, ha az előbbit cselekedezünk. Ezáltal elérjük azt, hogy a mi vallás-erkölcsi életre irányuló buzdításunkat a hivek valamely *ténylegesen* meglevő elhatározottságához, kötjük; hogy tehát az ők *tényleges* kívánságait áttereljük valami vallás-erkölcsi cél szolgálatába.

Ennek megfelelőleg a beszéd tétele mindig két részből áll és ez a váza: *a)* Aki a vallás-erkölcsi célt az életében megvalósítja, az *b)* eléri az általa *ténylegesen* vágyott állapotot. A beszéd folyamán ezt a tételt bizonyítjuk, a végén pedig a hiveket a bizonyítás alapján, a cél irányában bizdítjuk. Mintául álljon itt egy pár beszéd-tétel. *a)* A tisztaszívűek *b)* boldogok. *a)* Az állhatatosoknak *b)* minden helyes feladatuk sikerül. *a)* Imádkozás által *b)* a lelkünk nyugalalmát megszerezzük. *a)* Segíts magadon s az Isten is megsegít. *a)* Ha el nem bizzuk magunkat, *b)* az emberek jobban megbecsülnek stb. Figyeljük meg, hogy e tételek egyikében sincsen fölszólítás; ellenben azok mind bizonyításra alkalmasak.

*

Arra vonatkozólag, hogy milyen célokat próbáljunk elérni a beszé-

deinkkel, dr. Wilbur azt a megszívlelendő tanácsot adja, hogy induljunk ki a gyülekezetünk valamilyen hiányából, amit orvosolni kell. Ha például azt találjuk, hogy a hiveink nem gyakorolják a lelki elmélyedés, imádkozás szokását, tűzzük ki célul annak növelését azáltal, hogy bebiztosítjuk nekik, hogy *a*) az aki lelkileg elmélyedő életet él (imádkozik), annak *b*) nyugodt és derült a kedélye mindig. A beszédet általában három oldaláról megközelítve építhetjük ki. 1. Ha a gyülekezet valamely fogyatékoságára jövünk rá (valamit nem csinálnak), akkor a beszéd célja annak ellentéte lesz (hogy tehát azt csinálják); azután föl kell fedezni, hogy annak megtevése által a gyülekezet által ténylegesen vágyott melyik állapot érődik el, s e két utóbbi összekapcsolásából meg kell alkotnunk a beszéd tételét. 2. Valami cél kitűzéséből is kiindulhatunk s ugyancsak 3. valami tényleges kivánság fölfedezéséből.

Mikor a beszéd vázlatban vagy megírva készen áll, a következő kérdésekre kell megfelelnünk, hogy a beszéd értékét megállapíthassuk:

1. Vajjon egyházi beszédet irtunk-e, amelyik vallás-erkölcsi természetünkhöz szól, vagy csak tanulmányt, vagy előadást?
2. A tárgya életbe vágóan fontos-e? Minden igazsága mellett is nem olyan-e, amelyikről nem érdemes prédikálni?
3. Az alapige összfügg-e szervesen a beszéddel? Ha az alapíget elhagynók, éreznők-e valami hiányát?
4. A beszéd célja világosan kiderül-e a beszéd folyamán?
5. Egy rövid állító mondatban ki tudod-e fejezni azt az igazságot, amit be akartál bizonyítani?
6. Egységes-e a beszéd, azaz egy fő tárgyról van-e benne szó?
7. Kidolgoztad-e a tárgyat alaposan, vagy csak érintetted?
8. Olyan-e a bevezetés, amelyik magára vonja a hivek figyelmét és megkapja érdeklődésüket?
9. A beszéd főbb állításai olyanok-e, hogy a beszéd tételét bebizonyítsák? Logikusan és kellő sorrendben vannak-e elrendezve?
10. Mindegyik főbb állítás kellőképp alá van-e támogatva?
11. A bevezetés, a tárgyalás és a befejezés egymással helyes arányban állanak-e?
12. A befejezés elég hatásos-e?
13. Az átmenetek a főbb állítások között kellőképp tagozzák-e a beszédet?
14. A beszéd ereje, mélysége és hatása nő-e, amint halad, vagy egy szinten marad, talán éppen hanyatlik?
15. Magyarázó képekkel és történetekkel a beszédet élénkké, megfoghatóvá és könnyen érthetővé tetted-e?
16. Értelmes emberek mit szólnának a beszédhez?

17. Helyes érzéseket igyekeztél-e felkölteni?

18. Az akaratnak mutattál-e irányt, úgy hogy a hívek meginduljanak valami igenleges cselekedetre, vagy megjavítsák életük irányát?

19. Tulságos bőbeszédű, vagy pedig szűkszavú nem vagy-e?

20. Ha a beszédet megirtad, magyaros-e az irálya s irodalmilag emelkedetten fejezted-e ki magad?

21. A beszéded címe találó e vagy félrevezető?

Íme ezek a dr. Wilbur rendszerének főbb pontjai. Érdemes őket kipróbálni. Az általam ismert rendszerek közül ez az egyedüli, amelyik amellet, hogy elvi értékű és lélektanilag megalapozott föltételekből indul ki, egyuttal a legaprólékosabb és legérzékelhetőbb ú'baigazításokat adja annak megszerkesztésére.

Balázs Ferenc,
s. lelkész.

Előfizetések nyugtázása.

(1928. október 1-től 1929. május 31-ig.)

1925-re: Csegez, Németh István 80 – 80 L.

1926-ra: Csehétfalva, Aranyosrákos, Csegez, Székelykereszturi főgimn. könyvtára 80 L., Toroczkó 60, Simó József, Németh István, Kádár Lajos, Énlaka 100—100 L.

1927-re: Bordos, Rava, Ujszékely, Alsóboldogfalva, Csehétfalva, Zsákod, Böződkőrispatak, Tarcsafalva, Csekefalva, Bágyon, Sinfalva, Torda, Kövend, Alsófelsőszentmihály, Abrudbánya, Csegez, Szind, Toroczkó, Alsórákos, Aranyosrákos, Simó József, Németh István, Nagy Béla, Sárosi József, Kádár Lajos, Énlaka 100—100.

1928-ra: Bordos, Rava, Ujszékely, Szentábrahám, Alsóboldogfalva, Csehétfalva, Zsákod, Böződkőrispatak, Tarcsafalva, Csekefalva, Abrudbánya, Nyáradgálfalva, Sinfalva, Várfalva, Unit. Koll. könyvtára, Homoródujfalú, Homoródalmás, Homoródszentpéter, Homoródszentpál, Keményfalva, Abásfalva, Recsenyéd, Torockó 40—40 L., Alsórákos, Kolozsvár, Kénos, Lókod, Homoródszentmárton, Székelyudvarhely, Vargyas, Aranyosrákos, Alsófelsőszentmihály, Bágyon, Csegez, Kövend, Torda, Szind, Segesvár, Dicsőszentmárton, Désfalva, Ádámos, Bethlenszentmiklós, Gálfalvi János, Kozma Zoltán, Katona József, Pálfi Árpád, Dr. Borbély István, Csifó Salamon, Fazakas Béla, Fekete Lajos, Kovács Imre, Osváth Gábor, Rédigér Géza, Raffaj Zsigmond, Sándor Gergely (Désfalva), Dr. Varga Béla, K. Nagy Árpád, Simó József, Dr. Mikó Lőrinc, Bedő Árpád, Dr. Boros György, Bedő Miklós, Gálfi Lőrinc, Vári Albert, Kovács Kálmán, Ürmösi Károly, Bartók Endre, Dr. Pázsint Mihály, Dr. Szathmári Miklós. Németh István, Gvidó Béla, Utó Lajos, Székely Tihamér, Nagy Béla, Orbók Gyula, László Balázs, Pap Gyula, Kelemen Árpád, Kelemen Sándor, Dr. Kiss Elek, Gyulai Árpád, Sófalvi Domokos, Marosi Márton, Pap Feren, Sárosi József, Sebe Ferenc, Kádár Lajos, Sándor Gergely (Kénos), Vári Domokos, Péter Sándor. Kisgyörgy Sándor, Biró István, Székely Kelemen, Gál Mózes, Kozma Béla, Gombási János, Barabás Miklós, Máthé Zsigmond, Lőrinczy László, Szentiványi Sándor, Major Sándor, Benczédi Domokos, Énlaka 100—100 Lei.

1929-re: Abrudbánya, Homoródújfalú, Unit. Teol. Akadémia, Városfalva, Gyepes, Magyarsáros, Dombó, Kálnok, Sepsiköröspatak, Árkos, Laborfalva, Nagyajta, Bölön, Báró József, Bálint Albert, Bölöni Vilmos, Gálfi Lőrinc, Bedő Miklós, Osváth Gábor, Bartók Endre, Nagy Béla, Gvidó Béla, Varga Andor 100—100 Lei.

Hadházy Sándor pénztárnok ur utján 1928. III. negyedévre 1200 Lei, 1928 IV. negyedévre 1225 Lei, 1929. I. negyedévre 1200 Lei.
